

O'ZBEK TILI DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Matkasimova Mohigul Ergashaliyevna

Toshkent viloyati Ohangaron tumani 16-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ona tili va adabiyot o'qituvchisi.

matkasimovamohigul@gmail.com +998978752477

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23346931>

Annotatsiya. Mazkur tezisda o'zbek tili darslarida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati va ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert" va "Baliq skeleti" kabi interfaol metodlarning o'quvchilar mustaqil fikrlashi, og'zaki va yozma nutq ko'nikmalari, kommunikativ kompetensiyasi hamda ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Interfaol metodlarni dars maqsadiga muvofiq tanlash, o'quvchilar faolligini oshirish va ta'lim natijalarini baholash bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, interfaol metodlar, ta'lim samaradorligi, kommunikativ kompetensiya, mustaqil fikrlash, nutqiy ko'nikmalar, innovatsion ta'lim.

Аннотация. В тезисе освещаются педагогическое значение использования интерактивных методов на уроках узбекского языка и их роль в повышении эффективности обучения. Рассматриваются возможности таких методов, как «Мозговой штурм», «Кластер», «Инсерт» и «Рыбья кость», в развитии самостоятельного мышления учащихся, навыков устной и письменной речи, коммуникативной компетенции и творческих способностей. Представлены методические рекомендации по выбору интерактивных методов в соответствии с целями урока, повышению активности учащихся и оцениванию результатов обучения.

Ключевые слова: узбекский язык, интерактивные методы, эффективность обучения, коммуникативная компетенция, самостоятельное мышление, речевые навыки, инновационное образование.

Abstract. This thesis highlights the pedagogical significance of using interactive methods in Uzbek language lessons and their role in improving teaching effectiveness. It examines the potential of methods such as brainstorming, clustering, INSERT, and the fishbone diagram to develop students' independent thinking, oral and written communication skills, communicative competence, and creativity. The thesis also provides methodological recommendations for selecting interactive methods in accordance with lesson objectives, increasing student engagement, and assessing learning outcomes.

Keywords: Uzbek language, interactive methods, teaching effectiveness, communicative competence, independent thinking, language skills, innovative education.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim olishi, mustaqil fikrlashi va o'z fikrini erkin ifoda etishiga imkon beruvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, o'zbek tili darslarida o'quvchilarning tilga oid bilimlarini amaliyotda qo'llashi, matnlarni tahlil qilishi, fikrini mantiqiy va grammatik jihatdan

to'g'ri ifodalashi ta'limning asosiy vazifalaridan biridir. An'anaviy darslarda o'qituvchi asosiy axborot manbai sifatida namoyon bo'lsa, interfaol ta'limda o'quvchi bilimlarni faol o'zlashtiruvchi, muammoli vaziyatlarni tahlil qiluvchi va o'z xulosalarini shakllantiruvchi subyektga aylanadi. Shu sababli o'zbek tili darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Interfaol metodlar -o'quvchilarning o'zaro hamkorligi, fikr almashishi, muammoli vaziyatlarni hal etishi va mustaqil xulosa chiqarishiga asoslangan ta'lim usullaridir. Ushbu metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish bilan birga, ularning muloqot madaniyati, ijodiy yondashuvi va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zbek tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish, ayniqsa, grammatik mavzularni o'zlashtirish, matn ustida ishlash, lug'at boyligini oshirish, imlo qoidalarini mustahkamlash va ijodiy yozma ishlarni tashkil etishda samarali hisoblanadi.

Masalan, **"Aqliy hujum"** metodi orqali muayyan mavzu yuzasidan o'quvchilarning mavjud bilimlari aniqlanadi va yangi g'oyalar shakllantiriladi. "So'z turkumlari" mavzusida o'quvchilarga so'zlarni turkumlarga ajratish, ularning grammatik xususiyatlarini izohlash topshirig'i berilishi mumkin. Bu jarayonda o'quvchilar o'z fikrlarini asoslash va boshqalarning fikrlarini tinglashga o'rganadilar.

"Klaster" metodidan foydalanishda o'quvchilar muayyan tushuncha atrofida o'zaro bog'liq fikrlarni guruhlaydilar. Masalan, "Matn" tushunchasi asosida matnning mavzusi, asosiy g'oyasi, tarkibiy qismlari, uslubi va mazmuni bilan bog'liq tushunchalar tarmoqlantiriladi.

Natijada mavzu yaxlit tizim sifatida o'zlashtiriladi.

"Baliq skeleti" metodi muammoli vaziyatlarning sabab va oqibatlarini aniqlashga yordam beradi. Uni o'quvchilarning yozma nutqida uchraydigan imloviy xatolarni tahlil qilishda qo'llash mumkin. O'quvchilar xatolarning kelib chiqish sabablarini aniqlab, ularni bartaraf etish yo'llarini taklif qiladilar.

"Insert" metodi matnni ongli o'qish, ma'lumotlarni tahlil qilish va o'zlashtirilgan bilimlarni baholash imkonini beradi. O'quvchilar matnni o'qish davomida o'zlariga tanish, yangi, tushunarsiz yoki qo'shimcha izoh talab qiladigan ma'lumotlarni belgilaydilar. Bu esa matn bilan mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, juftlikda ishlash, kichik guruhlarda munozara tashkil etish, rolli o'yinlar, didaktik topshiriqlar va muammoli savollardan foydalanish o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, "Matbuot anjumani" rolli o'yinida bir o'quvchi suhbat olib boruvchi, boshqalari esa turli mavzularda fikr bildiruvchi ishtirokchilar rolini bajaradilar.

Bunda savol tuzish, javob berish, adabiy til me'yorlariga rioya qilish va muloqot olib borish ko'nikmalari mustahkamlanadi. Interfaol metodlarning samaradorligi ularni dars maqsadiga muvofiq tanlash, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, topshiriqlarni aniq belgilash hamda o'zlashtirish natijalarini baholashga bog'liq. O'qituvchi dars jarayonida har bir o'quvchining ishtirokini ta'minlashi, fikr bildirish uchun qulay muhit yaratishi va o'quvchilarni o'z xatolaridan xulosa chiqarishga yo'naltirishi lozim. Interfaol metodlarni qo'llashda faqat qiziqarli mashg'ulot tashkil etish bilan cheklanib qolmaslik kerak.

Har bir metod o'quvchilarning muayyan bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi zarur. Shu maqsadda dars yakunida qisqa savol-javob, yozma topshiriq, o'zaro baholash yoki refleksiya orqali o'quv natijalarini aniqlash maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish ta'lim jarayonini o'quvchi faoliyatiga yo'naltirish, bilimlarni ongli o'zlashtirish va ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Mazkur metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, og'zaki va yozma nutqi, lug'at boyligi, matn bilan ishlash hamda kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga ko'maklashadi. Interfaol metodlardan kutilgan samaraga erishish uchun o'qituvchi ularni darsning maqsadi, mazmuni va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda tanlashi, topshiriqlarni izchil tashkil etishi hamda natijalarni muntazam tahlil qilishi zarur. Demak, interfaol metodlardan maqsadli va tizimli foydalanish o'zbek tili ta'limi sifatini oshirishning muhim pedagogik shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. — Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. — Toshkent: Iste'dod, 2008.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. — Toshkent: Fan, 2006.
5. Ona tili fanidan umumiy o'rta ta'limning amaldagi davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari.